

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

שניאורסאהן

מליובאוויטש



חנוכה

מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק כה

(תרגום חפשי)



יוצא לאור על ידי

„מכון לוי יצחק“

בפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושש לבריאה
שבעים וחמש שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר מלך המשיח

חנוכה

א. והדליקו נרות בחצרות קדש

בנוסח „ועל הנסים“ הנאמר בחנוכה, נאמר: „ואחר כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך“.

וידועה השאלה על כך: מהי הכוונה במילים „והדליקו נרות בחצרות קדשך“, והרי המנורה אינה נמצאת בחצר המקדש, אלא בפנים, בהיכל?

בעל „חתם סופר“¹ מתרץ זאת לפי פסק הרמב"ם² ש„הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם היטיב הכהן את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן“. וכיון שהיוונים טמאו את ההיכל, „היה³ ההיכל מלא גלולים“, ולכן „עד³ שפנו את היכלך וטהרו את מקדשך .. לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך בעזרה“⁴

ולכן התפרסם הנס בכל ישראל – „שכל ישראל ראו הנרות דולקים ח' ימים“³, שהרי אילו דלקה המנורה בהיכל, היו רק הכהנים יכולים לראות את הנס.

אך, לכאורה, תירוץ זה צריך עיון:

א) מפשטות הלשון „באו .. ופנו .. וטהרו .. והדליקו“⁵ מובן, שהפעולה „והדליקו“ היתה לאחר ש„פנו את היכלך וטהרו את מקדשך“. כך מובן גם מן הנאמר במספר מקומות⁶,

1) בדרשות שלו (קלוז' תרפ"ט. ירושלים, תשכ"א) סו, א.

2) הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ו.

3) ל' התת"ס שם.

4) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה. ועוד.

5) וכן פשטות הלשון במגילת אנטיוכוס (נדפסה בכמה סידורים. ועיי' בהנסמן באנציקלופדיא תלמודית ע' חנוכה ע' שם הערה 818 ובמבוא אלי' לרוב קאפה (ירושלים תשמ"א)) קרוב לסופה: אחר כן באו בני חשמונאי לבית המקדש .. וטהרו את העזרה .. ויבקשו שמן כו'.

6) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה ששכ"א) – הובאו בדרכי משה לטא"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) סי' קעד.

שהשם „חנוכה“ נקבע על שם חנוכת המזבח והמקדש, אשר היוונים חללו. ויוצא, שבכ"ה בכסלו – וכן הדלקת הנרות שהחלה בכ"ה בכסלו – כבר היה לאחד ש„פנו .. וטהרו“.

ב) בפשטות הכניסו היוונים את ה„גלולים“ לכל חלקי בית המקדש, כולל העזרה⁸, ולא רק להיכל, כפי שמוכן מן הנאמר ב„ועל הנסים“ – „וטהרו את מקדשך“ – טהרו את כל בית המקדש בכללותו⁹. ומדוע נאמר שהעזרה

ועוד (ראה הנסמן באנציקלופדי' תלמודית שם ע' רמב. לקו"ש ח"י ע' 279 בהערה. ח"כ ע' 633 בהערה).

7) שאז כבר התחיל חינוך המזבח והמקדש*, ע"ד חנוכת המזבח דמשכן וחנוכת הבית דשלמה (ראה מגילת תענית פ"ט. פסיקתא רבתי פ"ו בתחלתו. ועוד. וראה לקו"ש שם). וכן מפורש ביוסיפון פ"כ (וכן בס' חשמונאים** א ד, נב ואילך). וראה ח' חת"ס לשבת כא, ב ד"ה ולדירי.

אבל להעיר דלפמ"ש הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) שנצחון המלחמה ה' בכ"ה בכסלו (וראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 143. ח"כ ע' 446. ועוד), צ"ע אם אפשר לומר שהספיקו לפנות ולטהר כו' בו ביום קודם הדלקת המנורה. ואפילו לדעת המאירי שבת שם נ"כ"ה במאמרי אדה"ו – תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ להצ"צ ריש מצות ג"ח (עא, א). ועוד. וכן מוכח בלקו"ת צו טו, א (ותו"א ס"פ וישב) – הנצחון המלחמה ה' בכ"ד בכסלו, צ"ע ג"כ אם אפ"ל כן.

8) וכן מפורש בשבלי הלקט שם: טמאו את ההיכל והעזרות. וראה גם מגילת אנטיוכוס שם: וטהרו את העזרה. ועוד.

9) וכן „לדביר“, „היכלך“ – הכוונה לכל ביהמ"ק – אלא ששינו הלשון ליזיף המליצה.

– ויתרה מזה נ"ל דכולל גם העזרה „בחצרות קדשך“: וע"ד לשון הרמב"ם והכל נקרא מקדש (הל' ביהמ"ח פ"א

*) וצע"ק במגילת תענית שם: ובנו כו' והיו מתעסקין בו שמונה ימים. דמשמע לכאורה שהחינוך התחיל רק לאחר הח' ימים (וכ"כ בורע יעקב לשבת שם (שחובא בחז"ת שם). וכן משמע באור זרוע שם). ואולי הכוונה במתעסקין בו' – בהחיות.

(**) הזכר בס' בה"ג הל' סופרים. וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 396 הערה 17 ע"ד ספר זה.

טוהרה לפני ההיכל בשמונה ימים שלמים, ואשר משום כך היו יכולים להדליק את המנורה בעזרה אך לא בפנים?¹⁰

ואין לומר שעשו זאת רק כדי לפרסם את הגם, כהמשך דברי ה"חתם סופר" שהובאו לעיל – שהרי כשהדליקו את המנורה, לפחות בפעם הראשונה, לא ידעו שיתרחש נס.

ג) הסבר זה מתרץ רק מדוע נאמר "בחצרות" ולא בהיכל. אך עדיין אין מובן:¹¹ מדוע נאמר "בחצרות" בלשון רבים, ולא "בחצר קדשך" – בעזרה?¹² ובמיוחד כשכל הנאמר לפני כן הוא בלשון יחיד – "לדביר ביתך .. היכלך .. מקדשך", ורק כאן משנים ללשון רבים – בחצרות¹¹.

ב. נרות של הלל והודאה

ולכאורה נראה לומר, שבמילים "והדליקו נרות בחצרות קדשך" אין הכוונה לנרות

המנורה שבמקדש, אלא לנרות אחרים¹² שהדליקו בהלל ושבח לקדוש-ברוך-הוא.

כפי שאנו מוצאים¹³ שאחת הדרכים לבטא הלל לה' היא על ידי נרות. כנאמר¹⁴: "באורים כבדו ה'", כפי שמובא בהלכה לגבי בית הכנסת¹⁵, וכפי שמוצאים במקדש בשמחת בית השואבה, שנהגו להדליק "מנורות של זהב"¹⁶ בעזרת נשים, אשר האירו את כל ירושלים, וזאת משום השמחה הגדולה של שמחת בית השואבה. והמילים "והדליקו נרות בחצרות קדשך" אינן המשך המשפט הקודם – "ופנו .. וטהרו" – אלא הן קשורות להמשך – "להודות ולהלל לשמך הגדול", ש"הדליקו נרות... (וגם) קבעו שמונת ימי חנוכה אלו (כדי) להודות ולהלל..."

לפי זה מובן מדוע נאמר "בחצרות קדשך" בלשון רבים – כי לא הדליקו נרות אלו רק בחצר המקדש, בעזרה, אלא גם¹⁶ בעזרת הנשים ובסביבות המקדש¹⁷ בכלל¹⁸.

אך עדיין אין מובן: לפי זה יוצא, שבנוסף

(12) אבל באוה"ת דברים (כך ו) ע' ב'שלח משמע קצת שקאי על נרות המקדש.

(13) ראה סנהדרין לב, ב בתוד"ה קול בסופו. פרש"י ירמ' כה, י. ובתרגום שם: דמשבחין בניהור בוצין. – וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז (ע' 394 ואילך) שמשמע זה, מצות נ"ח היא זכר לא רק לגם השמן כ"א גם לנצחון המלחמה (וכנוסח ד,הנרות הללו). ע"ש.

(14) ישע"י כד, טו ובתרגום (ופרש"י).

(15) טור (ושו"ע) ושו"ע אדה"ז או"ח סתר"י ס"ד. וראה גם ברכות נג, א. פסחים נג, ב (הובא בטוש"ע ודאדה"ז שם ס"ג).

(16) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(16*) ולהעיר מאבודרהם (שם) ד,והדליקו נרות כו' ע"ש (יחזקאל כד, י) הרבה העצים הדלק האש" (ומשמע שהוא ע"ש ריבוי הנרות).

(17) ואין להקשות הרי, "טמאו כל השמנים כו' ואיך הדליקו הנרות בחצרות קדשך – כי רק במנורה שבהיכל צ"ל שמן טהור (טמאו כל השמנים שבהיכל); ועוד דנרות אלו אי"צ התנאים ד,שמן זית יין" ואפשר להדליקן באיזה שמן שהוא (ואפילו לא בשמן).

(18) ועפמ"ש באבודרהם שם: "בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט) בחצרות קדשך" – הרי קאי על העיר ירושלים (ראה מפרשים לישע"י שם), כנ"ל הערה 11*.

סוף ה"ה), שלכל אלה, "באו ופינו וטיהרו" (משא"כ "והדליקו" – דפשיטא שלא הדליקו בקדה"ק).

(10) ואולי י"ל עפמ"ש בלבוש (או"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו ע"ז להיכל ותקורבת ע"ז מטמא באהל (ובמגילת אנטיוכוס שם: וטיהרו את העזרה מן ההורגים ומן הטומאות) – ד(רק) ההיכל נטמא באהל, ולא העזרה (להיעזות שלא הי' מקורה – ראה מפרשים למדות רפ"ב. ובהנשמך באנציקלופדי' תלמודית ע' הר הבית ע' תקפד). (11) וקושיא זו היא גם על תי' הורע יעקב שם, דמאתר שכולם טמאי מתים היו לא הורש להם ליכנס בהיכל להדליק מאחר שיוכלו לעמוד בעזרה ולהדליק בהיכל ע"י קינסא כו' (ע"ש). – נוסף ע"ז שפשטות הלשון, "והדליקו נרות בחצרות קדשך" משמעו שהנרות היו "בחצרות קדשך" (ולא רק מעשה ההדלקה). ועוד. (11*) וראה אבודרהם (סדר תפלות חנוכה), "בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט) בחצרות קדשך" ושם מדובר ע"ד העיר ירושלים דוקא*, שהרי אין העזרה מקום משתה תירוש מע"ש. וראה לקמן הערה 18.

(*) ולכא"ר דוחק לומר שכונות האבודרהם (וכן בהחובא לקמן הערה 16*) היא רק להביא מקור (בקרא) להביטוי "חצרות קדשך" – מבלי כל קשר תוכני לענין חנוכה.

של "ועל הנסים" אין מוזכר כלל, ואף לא ברמז¹⁹, נס השמן של הנרות! מוזכר רק נס הנצחון במלחמה – "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים... עשית תשועה גדולה...". והתמיהה אף עצומה יותר. במסכת שבת נאמר בגמרא²⁰: "מאי חנוכה" – וכפירוש רש"י: "על איזה נס קבעוה?" – "שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים... ולא מצאו אלא פך אחד... נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום ועשאוה ימים טובים בהלל והודאה".

יוצא מכך, שקבעו הלל והודאה – "על הנסים" בהודאה²¹ – בעיקר על נס השמן²². וכיצד ייתכן שבנוסה של "ועל הנסים" לא יוזכר כלל נס השמן?

ג. העיקר – הצלה רוחנית

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את השאלה המפורסמת²³ על דברי הגמרא שהובאו לעיל: הרי "עיקר הנס היה בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים גבורים ביד חלשים...". ומדוע לא קבעו את ימי החנוכה על נס נצחון המלחמה וישועת ישראל מידי היוונים, אלא על נס פך השמן? לכאורה, "איך עשו מן הטפל עיקר?" נאמר על כך ההסבר²⁴, שבימי החנוכה לא

היתה עיקר הגזירה על גופם של היהודים, אלא על דת ישראל²⁵ – "בטלו דתם"²⁶, "להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך", כדברי חז"ל²⁷ "כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", והמלחמות הגשמיות היו²⁸ תוצאה על הגזירות על דת ישראל²⁹.

ולכן קבעו שהעיקר איננו נס הנצחון במלחמה, הצלת הגוף, אלא נס השמן – הקשור לקיום מצוה בבית המקדש, ובנרות המקדש, הרמוזים על ענין התורה והמצוות בכלל, כנאמר³⁰ "כי נר מצוה ותורה אור" – כביטוי להצלה הרוחנית.

אך דרוש הסבר: כאשר מסבירה הגמרא "מאי חנוכה" – "על איזה נס קבעוה" – מסופר רק על נס השמן, ואין מוזכר כלל נס הנצחון במלחמה – הגמרא מציינת רק (1) כהקדמה וקביעת התקופה, וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו... (2) ונס נצחון המלחמה – "גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים..." אינו מוזכר כלל, אלא זו בלבד שהיה נצחון –

ואין מובן: אמנם, העיקר בחנוכה היא ההצלה הרוחנית, אך היתה גם הצלה גופנית, ובאופן נסי לחלוטין³¹. יותר מכך: ההצלה הרוחנית

סהמ"צ להצ"צ שם (עא, א, שם, סע"ב ואילך). ועייג"כ תו"א וישב ד"ה בכ"ה בכסלו (כט, א, ל, א). מקץ ד"ה ענין חנוכה (לב, ב ואילך). מאמרי אדה"א – אתהלך לאניא (ע' סג ואילך). ועוד. וראה ג"כ נר מצוה להמהר"ל (כב, א ואילך). (25) ראה ג"כ לבוש, ב"ח וט"ז – א"ח שם, בטעם שלא קבעו חנוכה לימי משתה ושמחה כפורים. (26) ל' הרמב"ם ריש הל' חנוכה. (27) ב"ר פ"ב, ד. ויש". (28) ראה רד"ה כי עמך תרל"ב (קה"ת, תשכ"ה) ובהערות שם. ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 144 הערה 18. (29) ראה גם ל' הרמב"ם שם. מגילת אנטיוכוס בארוכה. (30) משלי ו, כג. (31) בהשלמה לשו"ע אדה"א (להר"נ מדובראווא) סעת"ר ס"ג שההצלה "לא ה' ע"ד נס גלוי". אבל בפשטות כוונתו רק בערך להנס דפך השמן, שהרי מפורש, "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים". וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ז ע' 397 ואילך.

(19) משא"כ באם, "והדליקו כו" קאי על נרות המנורה, אף שאין מפרטים הנס, מ"מ מוכיחים כללות המאורע עכ"פ. (20) כא, ב. (21) רש"י שבת שם. וראה הערה הבאה. (22) כפשטות ל' הש"ס (ופרש"י) שם. ודלא כמ"ש בהדא"ג מהרש"א שם ד, "מאי חנוכה .. מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות" (שהרי הדלקת הנרות לא נזכרה כלל בברייתא שם). וראה לקמן הערה 52. (23) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו שם (וראה שם בריש המאמר). וראה גם מאמרי אדה"א – תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם, ועוד. וראה פרי"ח א"ח סעת"ר (ד"ה עוד תי' בבי"י): "שאין סברא .. (ש)עיקר יום הנצחון שנצחו מאויביהם .. שלא יקבעוהו לדורות". וראה לקו"ש ח"י ע' 143 ואילך (בביאור שיטת הרמב"ם). (24) שערי אורה שם פמ"א ב. פנ"ג. מאמרי אדה"א שם.

נגרמה רק באמצעות ולאחר ההצלה הגשמית – ולפחות כענין טפל היתה הגמרא צריכה להזכיר גם את נס נצחון המלחמה?

ד. המטרה – "להשכיחם תורתך"

ויש לומר, שההסבר לכך הוא:

כבר דובר פעמים רבות³² על מלחמת היוונים, שלא היתה זו סתם מלחמה רוחנית כנגד דת ישראל, אלא הדיוק בכך היה – "להשכיחם תורתך (תורה שלך) ולהעבירם מחוקי רצונך":

ליוונים לא היה איכפת שישאל ילמדו תורה, מטרת גזירתם היתה "להשכיחם תורתך" – להשכיח שהתורה היא התורה שלך, תורת ה' – הנעלית משכל האדם. וכן – "להעבירם מחוקי רצונך", שישאל לא יקיימו את החוקים – המצוות הנעלות מן השכל, וקיומן נעשה רק מתוך קבלת עול – כי זהו רצונך, רצונו של הקדוש־ברוך־הוא.

מלחמת היוונים היתה נגד העובדה שאצל בני ישראל, האלקות נעלית לחלוטין ממגבלות הבריאה, ואינה יכולה להתפס בשכל אנושי.

ה. "אור" – רוחנית

זהו אחד ההסברים לכך שנס חנוכה, הקשור להצלה רוחנית, היה כרוך דוקא בנרות המנורה –

שהרי, לכאורה, היוונים טמאו את בית המקדש כולו, וצריך היה לחנוך את המזבח ואת כל כלי ההיכל³³. מדוע קבע הקדוש־

ברוך־הוא שהנס יתרחש דוקא בקשר לנרות המנורה?

ההסבר לכך הוא³⁴: אנו מוצאים, שכדי לסמל רוחנית משתמשים בדרך כלל במושג ובמשל של "אור"³⁵, כלשון הפסוק³⁶: "כי נר מצוה ותורה אור". אחד ההסברים לכך הוא³⁶: ה"אור" נבדל מנבראים אחרים, שלמרות שגם הוא נברא בעולם הזה, בכל זה אין הוא נתפס כל כך בגשמיות העולם.

בדומה להבדל שבין קול, מראה וריח:

גם לגבי הקול אומרים חז"ל³⁷ ש"אין בו ממש". אך למרות שיחסית לדברים גשמיים אחרים "אין בו ממש", בכל זאת הקול נאחז בגשמיות – בתנודות האויר הגשמי³⁸. וכך גם הריח, למרות שזו רק התפשטות של הדבר³⁹, יש לו אחיזה בגשמיות הדבר⁴⁰, שהוא חלק מן הדבר המתפשט הלאה, ומשום כך ייתכן שהריח נחלש עד אשר הוא מתבטל⁴¹.

34 בדרושי חנוכה בתור"א שערי אורה וכו' נת' השייכות לענין השמן. וכאן נת' מצד תכונת האור. ולהעיר משל"ה (חלק תושב"כ שב, א בהגהה. וכן בנר מצוה להמור"ל כג, ב ואילך) דחנוכה בכ"ה בחודש כמו התחלת הבריאה, וכמו שראשית הבריאה יהיה אור כן מצות חנוכה בנרות. ע"ש. וראה לקמן הערה 41.

35 ראה ספר הערכים־חב"ד ערך אור־בהירות סעיף יא (וראה שם מע' אור ס"א) וש"נ.

36 ראה גם שומר אמונים ויכוח שני ד"ה האמנם. וראה מגן דוד להרדב"ז אות ע"ן. ולהעיר מד"ה כי מנסה תש"ח פ"ב דכל ענין המציאות למעלה הוא אור. ע"ש.

37 פסחים כו, א.

38 ועד שאפשר לעשותו נוזל וגם גוש.

39 ראה ד"ה וכל העם תש"ז פ"א. לקו"ש [המתורגם] ח"ח 59 ואילך והערה 50 שם.

40 ועד ש"ש בו ממש" (רש"י פסחים שם ד"ה וריח).

41 משא"כ אור, אשר מצד עצמו לא ה' מתמעט אורו לולא, "העכרוּרית שבהאור" (המשך תרס"ז ס"ע תעז – בטעם שאור השמש אינו מאיר כ"כ למטה כמו למעלה).

ועפ"ז יתוסף ביאור במש"ה השל"ה שם (שא, סע"ב) דחנוכה הוא, חנוך העולם – כי ענין האור מת"ע מתפשט בכל העולם (לולא העכרוּרית שבהאור ודברים המפסיקים לו), ונמצא שהוא דנ"ח (שהדלקתם היא באופן שצריכים להאיר את החוץ נמצא (מצ"ע) בכל העולם. וראה לעיל הערה 34.

32 ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 69. חט"ז [המתורגם] 357. ועוד.

33 ראה רש"י ע"ז מג, סע"א ד"ה מלכות. – ולכן גם לדעת בעל המאור (שם נב, ב) שאין בכלי שרת, "וחללוה", הרי כאן שנטלום אנשי יין – הוכרחו לעשות חדשים ולחנכם (וראה גם בס' חשמנואים שם, מט: ויעשו כלי קדש חדשים). ראה אנציקלופדי' תלמודית ערך חנוכה ע' רמב וש"נ.

לא היה זה נס שולי, אלא בו התבטא כל הנצחון של ימי החנוכה:

ההכרה ב„תורתך“ וב„חוקי רצונך“ – כאמור לעיל, שאצל ישראל מאיר האור האלקי שמעל לשכל האנושי ומעל למגבלות הבריאה – התבטא בגלוי (א) בנס, שעצם הנס הוא מעל למגבלות הטבע, (ב) בקשר לאור המנורה, שזהו הכלי לאור האלקי שמעל לבריאה, ומשום כך „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל“.

ז. הנצחון הגשמי בטל מפני הנצחון הרוחני

לפי כל האמור לעיל יובנו גם דברי הגמרא „מאי חנוכה“ – על איזה נס קבעוה, ומוזכר רק נס פך השמן, ואילו נס נצחון המלחמה אינו מוזכר כלל – כי מהות החנוכה – „מאי חנוכה“ – הרי זהו נס נרות החנוכה, המצביע על האור הרוחני, נר מצוה, שהאיר באמצעות הנצחון הרוחני.

אמנם, הנס הגשמי היתה ההכנה והגורם לנס הרוחני, שהרי לולא נצחון המלחמה לא היתה מתאפשרת חנוכת המקדש ונס הנרות⁴⁸ – למרות זאת, לאחר שכבר התרחש הנס הרוחני, הרי הדבר והנס הגשמי אינו תופס מקום.

וענין זה, שהנס הגשמי אינו מורגש, אינו בדומה לדברי חז”ל⁴⁹ „שרגא בטיהרא מאי אהני“ (=נר בצהרים – מה הוא מועיל? כלומר, שאור הנר בטל לעומת אור השמש) – כי שם, למרות שאור השמש אינו גדול רק בכמות, כי אם גם איכותו שונה, הרי בכל זאת גם אור הנר הוא מציאות של אור⁵⁰, אף כי „מאי אהני“, אבל בעינינו, הרי לעומת האור הרוחני

לעומת זאת, המראה איננו גשמייות החפץ הנראה.

ולכן משתמשים כרמז לרוחניות במושג „אור“ – כי מבין כל הדברים הגשמיים שבעולם, הרי האור⁴² הוא הרוחני ביותר.

ו. דוקא האור – עדות לשכינה בעולם

הסבר זה על האור מבהיר גם את דברי חז”ל⁴³ אודות נרות המנורה – „עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה בישראל“, משום הנס שהיה בנר המערבי – „ממנה היה מדליק ובה היה מסיים“.

ולכאורה אין מובן⁴⁴: מדוע שונה הנס של הנר המערבי משאר „עשרה נסים (אשר) נעשו לאבותינו בבית המקדש“⁴⁵, שדוקא נס זה הוא עדות „שהשכינה שורה בישראל“? ולכאורה, להיפך: המנורה מצויה בהיכל, במקום שלא כל אחד יכול להיכנס אליו, ואילו חלק מעשרת הנסים התרחשו בעזרה⁴⁶, כך שהם היו יותר „ידועים לכל“⁴⁷.

ולפי האמור לעיל מובן הדבר, כי אור, ואף אור גשמי, הוא כלי מתאים יותר לאור השכינה. ולכן, כאשר אור השכינה, הנעלה מן העולם, מתקשר לאור גשמי, יש לכך השפעה עצומה בהארת העולם באור השכינה, ולכן דוקא נס זה, שהתרחש באור המנורה, השפיע על „באי עולם“ להכיר „שהשכינה שורה בישראל“.

ובכך מובן גם מדוע היתה ההצלה הרוחנית של חנוכה קשורה לנס פך השמן של המנורה:

42) אף שיש ענין באויר שהוא למעלה מאור (אור – יו”ד אור) ושרש האור – כמבואר בדרושי חנוכה (בת”א, שערי אורה, סהמ”צ להצ”צ וכו’). ואכ”מ.

43) שבת כב, ב. ויש”נ.

44) לכללות סעיף זה – ראה גם לק”ש [המותרגם] חיו”ע ע’ 154 ואילך.

45) אבות פ”ה מ”ה. יומא כא, א.

46) ואחדים – גם בירושלים מחוץ לעזרה.

47) ל’ רש”י יומא שם, סע”א. ע”ש.

48) ויתירה מזו: גם לולא הנס דפך השמן היו נגאלים מגלות יו”ע” הנס דמסרת כו’, וראוי לקבוע ע”ז יו”ט כו’.

49) תולין ס, ב. וראה גם פרש”י שם.

50) ראה גם המשך תער”ב פרק רפ. ובב”מ. וראה סה”מ תרס”ה (ס”ע רנו) דאף ש”ש כאן ביטול העצם ג”כ .. דאור הנר נראה חשוך .. מ”מ עיקר הביטול הוא בהתפשטות כו’.

ח. ההוראה: ביטול הגשמיות

מכל ענין יש ללמוד הוראה למעשה בעבודת ה'. וההוראה הנלמדת מענין זה בפשטות היא: מחנוכה שואב היהודי את הכח שאור הנשמה יאיר בו עד אשר עניניו הגופניים לא יתפסו מקום כלל.

אמנם, הנשמה מלובשת בגוף, ובעולם הזה אין היא יכולה לעבוד את ה' אלא באמצעות הגוף – כל המצוות מתקיימות דוקא בדברים גשמיים, ואף השכל והמדות של הנשמה מתגלים על ידי האיברים הגשמיים, המוח הגשמי והלב הגשמי –

בכל זאת מלמדת חנוכה, שבכחו של יהודי להגיע לידי כך, שהגשמיות לא תיחשב אצלו. אין מדובר על גשמיות שאינה קשורה לעבודת הנשמה, שהרי גשמיות כזאת אינה צריכה להתקיים מלכתחילה – בכל דרכיך (שלך) דעהו (את ה'). אלא, אפילו לגבי גשמיות המובילה לרוחניות, כנצחון המלחמה בימי חנוכה אשר גרם להצלה הרוחנית – צריך האדם לעבוד על עצמו, שגם „גשמיות” זו לא תיחשב לגביו. אלא, שכל מציאותה של הגשמיות תתצמצם רק בהיותה אמצעי שעל ידו מתקיימת העבודה הרוחנית של הנשמה⁵⁵.

(משיחות ש"פ מקץ, שבת חנוכה – תשכ"ו, תשל"ד)

שהאיר בחנוכה באמצעות נס הנרות – הקשור לאור האלקי שמעל לגדרי הבריאה – אין מקום כלל למציאותו של הנצחון הגשמי⁵¹.

ולכן כך הוא, מצד שני, בנוסח „ועל הנסים”: כאשר רוצים להודות לקדוש-ברוך הוא על נצחון המלחמה, אי אפשר להודות בו זמנית על נס השמן – כי אז „בטלה” מציאותו וחשיבותו של נצחון המלחמה הגשמית. ולכן מחלקים את ההודאה לשתי הודמנויות⁵²: הודאה על נס השמן של הנרות נעשית בגלוי⁵³ באמצעות הדלקת נרות החנוכה, ואילו ההודאה על נצחון המלחמה מתבטאת בגלוי⁵⁴ באמירת „ועל הנסים”.

51) עפ"י תומתק סברת הלבוש כו' לדעיל הערה 25. וראה הנסמן בהערה 28.

52) אבל שניהם ישנם. וקביעות ימי חנוכה היא ג"כ בשביל ניצוח המלחמה. וכגמ' שבת שם שהובא לעיל, שמביא בהמשך ל„מאי חנוכה” – זה שקבעום להלל (ו)הודאה, שהיא אמירת ועל הנסים שתוכנה שבת על נצחון המלחמה*. אלא שבגילוי ובפירוש אא"פ להיות שניהם יחד, ככפנים.

53) ומ"מ י"ל, דזה שאומרים „והדליקו נרות בחצרות קדשך” – השבח ע"י נרות (אף שבדאי שבחו ושמוהו גם באופנים אחרים) – מרמז על ענין האור חנוכה (הקשור עם נס הנרות).

54) אף שגם הדלקת נ"ח שייכת גם לנצחון המלחמה (ראה הערה 13) – מ"מ א"י ענין שבגילוי. וגם בנוסח הדנרות הללו אין מזכירים בפירוש (פרטי) נס המלחמה.

(*) וי"ל שזוהו ג"כ הטעם לאריכות ל' הש"ס „וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום” – דלכאורה. בכדי לקבוע הזמן הרי מספיק לומר „וכשנצחום כו” – כי בזה מרמז גם על הנס הנצחון המלחמה.

55) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואילך.

לזכות

כ"ק אדוננו מורנו ורבינו

מלך המשיח



יחי אדוננו מורנו ורבינו מלך המשיח לעולם ועד

הוספה

בשורת הגאולה

ט.

בשעת אַ מענטש ליגט שטאַרק אין אַ געוויסע זאַך, איז דער טבע בן אדם, אַז בשעת עס קומען נאָך זאַכן זוכט ער און געפינט – צום אַלעם ערשטן – די נקודה משותפת מיט דער זאַך אין וועלכער ער ליגט (אע"פּ וואָס אין דעם קענען זיין נאָך ענינים, און ענינים עיקריים).

בנוגע צו אידן, ובפרט בסוף זמן הגלות (לאחרי וואָס כלו כל הקיצין¹, און כ"ק מו"ח אדמו"ר האָט מעיד געווען אַז מ'האָט שוין תשובה געטאָן און מ'האָט אַלץ פאַרענדיקט) – „ליגט מען" אין „אחכה לו בכל יום שיבוא"², אַז במשך כל היום (בכל יום) וואָרט מען און מ'בענקט נאָך דער גאולה האמיתית והשלימה.

און וויבאַלד אַז אידן קאָכן זיך אין ביאת המשיח – איז פאַרשטאַנדיק, אַז אין יעדער זאַך זוכט מען לכל לראש די שייכות מיט אחכה לו בכל יום שיבוא.

ובנדו"ד: שטייענדיק בימי החנוכה – איז הגם אַז חנוכה האָט אין זיך כו"כ ענינים – אונטערשטרייכט מען צום אַלעם ערשטן איר שייכות מיט דער גאולה: דער יו"ט קומט צוליב דעם נס פון פך השמן וואָס האָט פאַסירט בקשר מיט הדלקת המנורה אין ביהמ"ק, און דערנאָך איז געווען די חנוכה המקדש ע"י החשמונאים (פינו את היכלך וטהרו את מקדשך). דערמאָנט דאָס גלייך אַ אידן, און דאָס גיט ביי אים צו נאָכמער אין זיין אחכה לו בכל יום שיבוא און בנין וחנוכה ביהמ"ק השלישי, און הדלקת המנורה ע"י אהרן כהן גדול, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(1) סנהדרין צו, ב.

(2) נוסח „אני מאמין" (נדפס בכמה סידורים) – ע"פ לשון הכתוב חבקוק ב, ג. פיה"מ להרמב"ם סנהדרין הקדמה לפרק חלק היסוד הי"ב.

... ועד"ז איז אויך מובן בנוגע צו דער פרשה וועלכע מ'לייענט דעם שבת חנוכה: גלייך בשעת אַ איד הערט און דערהערט בקריאת התורה דעם וואָרט "מקץ" – כאַפט ער זיך: אַהאַ! דאָס איז מרמז אויף דעם קץ הגלות, און קץ הימים און קץ הימין³, דער קץ הגאולה!

דערנאָך בשעת ער לייענט און הערט די הפטורה – "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גו"⁴ – דערהערט ער גלייך אַז דאָס רעדט זיך וועגן די גאולה העתידה⁵!

די קריאה וועגן די נשיאים בכלל און וועגן נשיא לשבט ראובן בפרט – דערמאָנט אים גלייך אַז מ'וועט האבן די אַלע נשיאים בגאולה האמיתית והשלימה, און דעמולט וועט נתגלה ווערן ווי אידן זיינען דער "בכור" פון כל העולם כולו.

נר רביעי דחנוכה – דערמאָנט גלייך אויף דער גאולה הרביעית. ווען עס וועט זיין שלימות גילוי אלקות בכל ד' רוחות העולם.

(משיחות ש"פ מקץ, שבת חנוכה תנש"א)

(3) ראה אוה"ת ריש פרשתנו. לעיל ע' 15. וש"נ.

(4) זכר' ד, ב.

(5) מדרש – הובא בלקו"ת בהעלותך לד, סע"ב.



כאשר אדם שקוע בתוקף ("ליגט שטארק") בענין מסויים, הרי טבע בן אדם, שכאשר באים ענינים נוספים הוא מחפש ומוצא – לכל לראש – את הנקודה המשותפת עם הענין שבו הוא שקוע (אע"פ שיכולים להיות בזה עוד ענינים, וענינים עיקריים).

בנוגע לבנ"י, ובפרט בסוף זמן הגלות (לאחרי שכלו כל הקיצין¹, וכ"ק מו"ח אדמו"ר העיד שכבר עשו תשובה וסיימו הכל) – "שקועים" הם ב"אחכה לו בכל יום שיבוא"², שבמשך כל היום (בכל יום) מחכים

ומתגעגעים לגאולה האמיתית והשלימה.

וכיון שבנ"י עוסקים בלהט ("קאכן זיך") בביאת המשיח – הרי מובן, שבכל ענין מחפשים לכל לראש את השייכות עם "אחכה לו בכל יום שיבוא".

ובנדו"ד: בעמדנו בימי החנוכה – הגם שבחנוכה כלולים כו"כ ענינים – מדגישים לכל לראש את שייכותה עם הגאולה: סיבת היו"ט היא בשל נס פך השמן שאירע בקשר עם הדלקת המנורה בביהמ"ק, ואח"כ היתה חנוכת המקדש ע"י החשמונאים (פינו את היכלך וטהרו את מקדשך). הרי זה מזכיר ליהודי מיד, וזה מוסיף לו עוד יותר באחכה לו בכל יום שיבוא ובנין וחנוכת ביהמ"ק השלישי, והדלקת המנורה ע"י אהרן כהן גדול, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

. . . ועד"ז מובן גם בנוגע לפרשה שקוראים בשבת חנוכה זו: מיד כשיהודי שומע וקולט בקריאת התורה את המילה "מקץ" – מתעורר הוא: אהא! זה מרמז על קץ הגלות, וקץ הימים וקץ הימין³, קץ הגאולה!

אח"כ כאשר הוא קורא ושומע את ההפטורה – "ראיתי והנה מנורת זהב כולה גו"⁴ – הוא קולט מיד שהמדובר הוא אודות הגאולה העתידה!⁵

הקריאה אודות הנשיאים בכלל ואודות נשיא לשבט ראובן בפרט – מזכירה לו מיד שבגאולה האמיתית והשלימה יהיו כל הנשיאים, ואז יתגלה איך שבנ"י הם ה"בכור" דכל העולם כולו.

נר רביעי דחנוכה – מזכיר מיד את הגאולה הרביעית. הזמן בו תהי' שלימות גילוי אלקות בכל ד' רוחות העולם.



גה.

מהתגלות תורת חסידות חב"ד ע"י רבינו הזקן בי"ט כסלו הולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז בכל שבעת הדורות דנשיאי תורת חסידות חב"ד, כולל ובמיוחד ע"י התייסדות ישיבת תומכי תמימים, חיילי בית דוד שיוצאים למלחמת בית דוד לנצח את אלה "אשר חרפו עקבות משיחך"¹, ולהביא בפועל ההתגלות דדוד מלכא משיחא², ובפרט בדורנו זה, שכבר נשלמו כל הענינים, וצריכים רק "לפתוח את העיניים" ולראות ש"הנה זה (המלך המשיח) בא"³.

* * *

מההוראות מהאמור לעיל בנוגע למעשה בפועל:

כיון שנוסף לכך שדורנו זה הוא דור האחרון של הגלות, סוף הגלות, ודור הראשון של הגאולה, התחלת הגאולה, נמצאים אנו בימי סגולה השייכים להגאולה. יש להוסיף מיום ליום (כהוראת ימי חנוכה)⁴ ש"מכאן ואילך מוסיף והולך"⁵ בהענינים המביאים את הגאולה בפועל ובגלוי.

ומהם:

חיזוק האמונה התשוקה והצפי' לביאת המשיח, עד כדי כך, שנרגש אצלו שכל זמן שמשיח צדקנו עדיין לא בא בפועל ובגלוי, ימיו חסרים, כדברי יעקב שאפילו מאה ושלושים שנה הם "מעט"⁶, כיון שעדיין לא באה הגאולה בפועל.

(1) תהלים פט, נב.

(2) ראה שיחת שמח"ת תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך. סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(3) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(4) ובאופן של פעולה נמשכת גם לאחר ימי חנוכה – שהרי "מעלין בקודש ו(עאכו"כ ש)אין מורידין" (שבת כא, ב).

(5) שבת כא, ב. שו"ע או"ח סתרע"א ס"ב.

(6) ויגש מז, ט.

הוספה / בשורת הגאולה

ועוד ועיקר: להוסיף בלימוד והפצת פנימיות התורה (ותורה בכלל – ענינו של יעקב), שמן (רוזין דרוזין) שבתורה, באופן שמאיר „על פתח ביתו מבחוץ”⁷, „יפוצו מעינותיך חוצה”⁸, „עד דכליא רגלא דתרמודאי”⁷.

(משיחות ש”פ מקץ, שבת (ו’) חנוכה, אדר”ח טבת תשנ”ב)

(7) שבת שם.

(8) משלי ה, טז.



לעילוי נשמת

מרת רוזה ורדה ב”ר שמעון הכהן ע”ה גמליאלי
נפטרה ביום כ”ב כסלו ה’תשפ”ו

הו”ח ר’ משה הכהן ב”ר שמעון הכהן ע”ה דואק
נפטר ביום ג’ טבת ה’תשפ”ג
ת. נ. צ. ב. ה.

*

נדפס ע”י משפחתם שיחיו

For this and other books on Moshiach & Geulah, go to:

<http://www.torah4blind.org>

TO DEDICATE AN ISSUE IN HONOR OF A LOVED ONE, CALL (323) 934-7095

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:

<http://www.torah4blind.org>